

İRAN VE SURİYE İÇ SAVAŞI:

**KOALİSYON
SİYASETİ
VE ARTAN
MALİYETLERİ**

Askeri müdahalesini hava harekâtları ile sınırlı tutan Rusya ile tesis ettiği koalisyonda, Tahran yönetimini rahatsız eden başlıca hususlardan biri, sahada fiili olarak çatışan ve askeri kayıplar veren tarafın İran olması. Buradaki ikilem, koalisyonun askeri maliyeti İran tarafından ödenirken, siyasi faydanın Rusya tarafından devşirilmesi.

Eyüp ERSOY

İran'ın Suriye İç Savaşı'na müdahalesi, İran'ın devam eden iç savaştaki muhtelif iç ve dış aktörlere karşı, muhtelif iç ve dış aktörler ile birlikte diplomatik işbirliklerine ve askeri koalisyonlara yönelmesini beraberinde getirdi. İçeride, başta Esad rejimi olmak üzere, Hizbullah ve yabancı Şii savaşçılar ile koalisyona giden İran, dışarıda, Rusya ve bir ölçüde Irak ile koalisyon tesis etti. Diplomatik ve askeri boyutlarıyla koalisyon

siyaseti, İran'ın Suriye ve Ortadoğu politikasına faydalar sağlamasının yanında, çeşitli maliyetleri ve riskleri de süreç içerisinde ortaya çıkarmakta. İran'ın iç savaş bağlamında içeride ve dışarıda icra ettiği koalisyon siyasetinin geleceğini, getirdiği faydalar ve maliyetler arasındaki dengedeki değişimler belirleyecek. Son gelişmeler, İran'ın koalisyon siyasetinin askeri ve diplomatik maliyetlerinde göreceli bir artışa işaret etmekte.

Her Müzaheretin Bir Maliyeti Var!

Arap Baharı sürecinde Suriye ile birlikte Irak ve Yemen'e müdahil olarak, birçok cephede siyasi, iktisadi ve askeri maliyetleri göze alan İran, özellikle IŞİD'in Suriye'de harekete geçmesiyle sertleşen iç savaşta, Suriye'deki askeri birlikleri vasıtasıyla parçası olduğu koalisyonu takviye etmeyi sürdürmekte. Esad iktidarının devamını müzakere kabul etmeyen tek hedef olarak tespit

eden Tahran yönetimi, İran kamuoyunda ve uluslararası kamuoyunda Suriye'deki askeri mevcudiyetini meşrulaştırma adına, tüm muhalif grupları terör örgütleri olarak nitelendirmekte ve özellikle IŞİD tehdidini sürekli gündemde tutmakta. Ek olarak, İran kamuoyuna bakan yönüyle bu söylem, İran'ın Suriye'de artan ve daha da görünür hale gelen askeri kayıplarına dair iç kamuoyunun tolerans eşiğini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Hususen, Şam, Halep ve Lazkiye bölgelerinde yoğunlaşan İran askeri varlığı, son zamanlardaki operasyonel kayıpları ile iç savaşın maliyetlerini Tahran yönetimi için artırmaya devam etmekte. Öncelikli olarak, İran'ın iç savaşta parçası olduğu koalisyonun diğer aktörlerinin de oldukça fazla sayılabilecek askeri zayıflar verdiği ifade edilmeli. İsrail medyasındaki haberlere göre iç savaşın başlangıcında bu yana Hizbullah'ın askeri kayıpları 1,500'e ulaştı. Toplam rakamları kesin olarak bilmek mümkün olmasa da, Aralık başında Lübnan-Suriye sınırda IŞİD ile yaşanan çatışmalarda 14 Hizbullah militanının hayatını kaybetmesi, Hizbullah'ın kayıplarının sürdürdüğünü gösteren bir örnek.

Tahran yönetimi, Suriye'de düzenli askeri birlikleri olduğunu resmi söyleminde kabul etmese de parçası olduğu koalisyonun iç savaşta konumunu muhafaza etme ve elden geldiğince destekleme hedefiyle, koalisyonun diğer üyeleri ile ortaklaşa icra ettiği harekâtlarda artan askeri maliyetler ile karşı karşıya kalmakta. Her müzaheretin bir maliyeti bulunmakta ve bu maliyet İran için Suriye'de artmakta. İlk olarak, çatışmalarda hayatını kaybeden İran askerlerinin sayısı günden güne artmakta.

Uluslararası basına yansıyan haberlere göre Ekim ve Kasım ayları içerisinde en az 67 İran askeri Suriye'deki çatışmalarda hayatını kaybetti. Burada önemli bir husus, Suriye'deki operasyonlarda hayatını kaybeden İran askerlerinin giderek artan sayıda Devrim Muhafızları Ordusu'ndan oluşu. Askeri olarak, İran'ın dış operasyonlarından Devrim Muhafızları'na bağlı Kudüs Gücü birlikleri sorumlu ve bu birlikler Suriye'de faal olarak operasyonlara katılmakta. Öte yandan, düzenli ordu birlikleri denilebilecek Devrim Muhafızları'ndan daha fazla sayıda askerin iç savaşa müdahil olması, Kudüs Gücü'nün ve elbette Esad rejimine bağlı güçlerin, İran'ın parçası olduğu koalisyonun iç savaşta operasyonel hedeflerine ulaşmakta yetersiz kaldığını göstermektedir.

İkinci olarak, İran'ın son dönemdeki askeri kayıpları içerisinde oldukça üst düzey İran subayları bulunmakta. Bu kayıpların en ciddi olanı, 8 Ekim'de Suriye'de hayatını kaybeden Devrim Muhafızları komutanlarından Tümgeneral Hüseyin Hamedani. İran askeri hiyerarşisinde en üst rütbenin Serleşker/Tümgeneral rütbesi olduğu düşünüldüğünde, en az üç yıldır Suriye'deki İran askeri operasyonlarından sorumlu bulunan Hüseyin Hamedani'nin hayatını kaybetmesi, hem askeri moral hem de operasyonel etkinlik açısından İran için ziyadesiyle ciddi bir kayıp. İlâveten, Kasım sonunda İdlib civarındaki çatışmalarda çok sayıda İran subayının hayatını kaybettiğine ve özellikle Kudüs Gücü Komutanı Tümgeneral Kasım Süleymani'nin Halep yakınlarındaki çatışmalarda yaralandığına dair haberler uluslararası basına yansıdı. Üçüncü olarak, artan sayıdaki

askeri kayıplar karşısında Tahran yönetiminin Suriye'deki İran askeri varlığını azaltmakta olduğuna dair emareler bulunmakta. ABD Genelkurmay Başkanı Joseph Dunford'a göre Ekim sonu itibarıyla İran'ın Suriye'de 2,000 civarında askeri aktifti. Daha önceki haber ve raporlar göz önüne alındığında ve bu rakam doğru kabul edildiği takdirde, İran'ın Suriye'deki birliklerinin bir kısmını geri çektiği söylenebilir.

Hem Sahada Hem Masada Kaybetmek!

Suriye İç Savaşı'nda, İran'ın en önemli ve Irak sayılmadığı takdirde, tek koalisyon ortağı Rusya. Rusya, Suriye'de başlattığı ve aralıksız sürdürmekte olduğu askeri harekâtları ile İran'a bir kısım diplomatik ve askeri faydalar sağlamış görünmektedir. İlk olarak, Rusya'nın askeri müdahalesi, İran'ın siyasi hareket alanını genişletti. 30 Ekim'de gerçekleştirilen Viyana görüşmelerine İran'ın da davet edilmesinin sebeplerinden birisi, Rusya'nın Suriye'de fazlasıyla belirleyici bir taraf olarak ortaya çıkması. Özellikle Batılı ülkelerin, Rusya ile İran arasındaki Suriye konusuna dair diplomatik tercih farklarını ortaya çıkarma ve kendi adlarına kullanma gayesine matuf olsa da, bu konudaki uluslararası diplomatik müzakerelere İran'ın ilk defa davet edilmesi, İran açısından mühim bir diplomatik kazanç. Böylece, İran hem sahada hem de masada bir yer kazanmış oldu. İkinci olarak, Rusya'nın Suriye'ye askeri müdahalesinin, İran'ın hem Suriye'de hem de Ortadoğu'da Batılı ülkeler ile muhtelif mevzularda dair müstakil müzakerelerindeki konumunu kuvvetlendirdiği ifade edilebilir. Üçüncü olarak, Rusya'nın hava

harekâtları, sahadaki askeri operasyonlarında İran destekli rejim yanlısı kara birliklerin hayati ihtiyacı olan hava desteğini sağladı. Özellikle istihbarat paylaşımı neticesinde, kara birliklerinin operasyonel etkinliği böylece hatırı sayılır ölçüde artmış oldu.

Ne var ki, Rusya'nın Suriye'de hâkim bir aktör olarak ortaya çıkması, bu faydalarının yanında bir kısım potansiyel maliyetleri de İran için ortaya çıkarmış bulunmakta. İlk olarak, İran ciddi bir ikilem ile karşı karşıya. Askeri müdahalesini hava harekâtları ile sınırlı tutan Rusya ile tesis ettiği koalisyonunda, Tahran yönetimini rahatsız eden başlıca hususlardan biri, sahada fiili olarak çatışan ve askeri kayıplar veren tarafın İran olması. Buradaki ikilem, koalisyonun askeri maliyeti İran tarafından ödenirken, siyasi faydanın Rusya tarafından devşirilmesi. İkinci olarak, Rusya müdahalesi ile İran, diplomatik marjinalleşme olasılığı ile karşı karşıya kaldı. Rusya müdahalesinden önceki süreçte, uluslararası aktörler tarafından muhatap alınmasa da, iç savaşta taraflardan biri olarak Esad rejiminin asli ve tek dış destekçisi iken, Rusya müdahalesinden sonraki süreçte tali dış destekçisi konumuna düşmüş durumda.

Son zamanlarda, İran resmi ve yarı-resmi medyasında, İran'ın Suriye'deki askeri mevcudiyetinin aheni kabulü olarak yorumlanabilecek haberlerin alışılmadık şekilde yer almaya başlamasının, İran'ın karşı karşıya kaldığı diplomatik marjinalleşme olasılığını bertaraf etmeye yönelik alınmış bir tedbir olduğu söylenebilir. Örnek olarak, 5 Kasım'da Fars Haber Ajansı, Suriye'de hayatını kaybetmiş olan Kadir Sarlak isimli Devrim Muhafızları'ndan bir askerin cenaze merasimine dair

bir video yayınladı. Ek olarak, Dini Rehber Ali Hamaney, Tümgeneral Hüseyin Hamedani'nin evindeki taziye ziyaretinde çekilmiş bir fotoğrafı sosyal medyada paylaştı. Bu tür haber ve paylaşımların, hem iç kamuoyuna hem de dış kamuoyuna İran'ın Suriye'deki varlığını gösterme ve önemini hatırlatmaya yönelik olduğu ifade edilebilir. Bir başka örnekte, İran Kara Kuvvetleri Komutanı Ahmet Rıza Purdastan, Fars Haber Ajansı'na verdiği mülakatta, İran'ın Suriye'de hava operasyonları icra edebileceğini belirtti. Bu söylem de, Rusya'nın askeri müdahalesi karşısında beliren İran'ın diplomatik marjinalleşme olasılığına karşı bir adım olarak yorumlanabilir.

Üçüncü olarak, İran ile Rusya'nın Suriye içindeki müttefik tanımlamalarında farklılaşma olasılığı, Tahran yönetimini endişelendirmekte. Rusya için ise geçiş sürecinde ve sonrasında bütün yolların Şam'a çıkması yeterli görünmekte. Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zaharova'nın Viyana görüşmeleri sonrasında Beşar Esad'ın bekasının Rusya için bir kırmızı çizgi olmadığı ifadesi, bunun bir göstergesiydi. Ancak, İran için, Suriye'de tüm yollar Beşar Esad'e çıkmakta. Ali Hamaney'in dış politika danışmanı Ali Ekber Velayeti'nin 29 Kasım'daki Şam ziyaretinden bir hafta sonra, Suriye halkı tarafından seçilmiş bir cumhurbaşkanı olarak Beşar Esad'ın İran'ın kırmızı çizgisi olduğuna dair beyanı, bu politikanın ve Rusya'nın tavrına dair endişenin son ifadesi. Bu tavizsizliğin bir sebebi, Beşar Esad yönetiminde olmayan bir Suriye'nin İran'ın Lübnan siyasetini oldukça menfi etkileyeceği düşüncesi. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 23 Kasım'daki Tahran ziyareti, biraz da İran'ın

Tahran yönetimi, Suriye'de düzenli askeri birlikleri olduğunu resmi söyleminde kabul etmese de parçası olduğu koalisyonun iç savaşta konumunu muhafaza etme ve elden geldiğince destekleme hedefiyle, koalisyonun diğer üyeleri ile ortaklaşa icra ettiği harekâtlarda artan askeri maliyetler ile karşı karşıya kalmakta.

bu endişelerini teskin etmeye yönelik gerçekleştirildi. Özetle, koalisyonun askeri maliyetlerini tek taraflı olarak karşılayan İran, hem sahada hem masada kaybetmek istememekte.

İran, Suriye İç Savaşı'nda hem içeride hem dışarıda iki koalisyonun parçası. Bu koalisyonların İran'a hem faydaları hem de maliyetleri bulunmakta. Son dönemdeki gelişmeler, maliyetlerin faydalar karşısında arttığı yönünde. İran'ın iç savaşa yönelik siyasetini, her iki koalisyonun kendisine kazandırdıkları ve kaybettirdiklerine dair yapacağı değerlendirmeler ve alacağı tedbirler belirleyecek. Önümüzdeki süreçte ise, İran'ın yukarıda ifade edildiği şekliyle artan askeri ve diplomatik maliyetleri azaltmaya yönelik tedbirler alması beklenebilir. ○

Doktora Adayı, Bilkent Üniversitesi